

Анотація навчальної дисципліни «Соціальна епістемологія університету»

Анотація. Епістемологія як наука зазвичай розглядається дещо в індивідуалістичному ключі, тоді ж як соціальний вплив подеколи нівелюється. Саме тому варто звернутися до розгляду соціального аспекту епістемології, який ще не повністю вивчений та досліджений науковцями через свою новизну. Соціальна епістемологія лише починає свій розвиток, але все ж стрімко набирає обертів у розробці досліджень для усунення домінування суто «індивідуалістичного» погляду та встановлення певної рівноваги між дослідженням індивідуального та соціального впливу на формування знання, щоб доповнити собою класичну епістемологію неklasичним соціальним аспектом та утворити цілісний погляд на природу людського пізнання.

Попри новизну даної галузі, на сьогодні існує величезна кількість наукової літератури, що присвячена цій тематиці. Вона починає з'являтися лише з середини ХХ століття і представлена багатьма постатями, з яких найбільш впливовим є Елвін Голдман (Alvin Goldman) та Стівен Фулер (Steven Fuller).

Соціальна епістемологія не стала черговим апендиксом епістемології як науки, а навпаки – її розширенням, коли традиційний індивідуалістичний погляд розширений та доповнений соціальними факторами. Це допомогло розширити поле вивчення епістемології, вдосконалити її методи та методологію та відкрити для вирішення нових проблем.

Соціальна епістемологія рухається нарівні з традиційною епістемологією. Соціальний аспект ніяк не загрожує встановленню істини та досягненню епістемологічних цілей (визначення виправданого переконання чи раціонального). Саме ця галузь допоможе виявити раніше недосліджені випадки впливу соціальних факторів чи соціальних взаємодій на процес отримання істинного знання, що навіть може покращити перспективи досягнення істини.

Дослідження способів функціонування такої дисципліни як соціальна епістемологія, розібравши її складники та ключові моменти, розкриває хоча б трохи функціонування епістемічних груп. Важливим було розкриття впливу на них різних соціальних аспектів: свідчень (як базового поняття щодо утворення певного судження), незгоди рівними за знаннями епістемічними однолітками (які мають протилежні погляди на певні події), колективних агентів (епістемічних агентів та їх функціонування під впливом соціуму).

Також питання групових переконань дещо з іншого погляду агрегації суджень (дещо метафізичного положення про взаємозв'язок переконання індивідів та груп, які з них складаються), групового обґрунтування (перетворення судження на знання) та проблеми експертів (прикладного моменту соціальної епістемології як розуміння, чим же є ці «гуру» в певній галузі).

Зрозуміло, що всі ці області є надто мало розробленими та недостатньо вивченими, щоб стверджувати про них щось остаточне, тому було представлено багато версій щодо трактування положень та їх значення і суперечливих моментів.

Можна сказати, що соціальна епістемологія – доволі складний та навіть зараз не розкритий повністю феномен для науковців. Ця галузь займається дослідженням впливу різноманітних соціальних факторів на епістемологічні питання формування знання. Адже саме цей аспект потребує важливої уваги, бо індивід завжди досягає істини саме шляхом взаємодії (та й не лише істини, а просто накопичення знання відбувається саме через присутність навколо інших індивідів).

Саме соціальна епістемологія допомагає поєднати у собі здобутки класичної індивідуальної епістемології та некласичний соціальний підхід для отримання найширшого, а можливо навіть і повноцінного, погляду на здобуття нового знання особою. Вона не є певним зайвим додатком до епістемологічної дисципліни, а більш того повноцінним її доповненням.

Про зв'язок індивідуального та соціального також свідчить і те, що соціальна епістемологія розгорталася саме з класичних епістемологічних вчень, які закладали для перших підстав для розвитку. Вона розпочиналася ще з Декарта та Локка (які уже на рівні підсвідомості доторкалися до соціальної проблематики), які надали поштовх для творчості соціологів та деструкціоністів, які якраз у середині ХХ століття започаткували цю дисципліну.

Розгляд соціально-епістемологічної проблематики розпочинається у Латура, Вулгара, Рорті, Куна та Фуко. Зрозуміло, що доволі багато різноманітних поглядів спричинили появу багатьох дискусій та палких суперечок, що ввійшли в історію під назвою «наукові війни». Без цього етапу колабораційного дискуту не зародилося б соціальної епістемології, саме ця радикальність стала тим головним поштовхом до зародження нової дисципліни.

Попри новизну соціальної епістемології ця галузь має доволі багато напрацювань різних мислителів, що одночасно є її плюсом та мінусом, адже більшість здобутого ще не систематизовано, але все ж доволі гарно використовується та пояснюється завдяки прикладним аспектам застосування теоретичного знання.

Ключову роль у дослідженнях грають саме епістемічні агенти, а саме те, як їхні дії впливають на формування істинного знання (позитивно або ж негативно). Вони використовують найбільш поширений засіб соціальної взаємодії – свідчення – який розглядається Коді та Фрікер. Така оцінка істинності певного судження за допомогою інших індивідів має певні складності, які вирішуються редукаціоністським чи антиредукаціоністським шляхом.

Також розглядається питання незгоди між епістемічними однолітками – індивідами, які мають протилежні погляди на певну подію чи ситуацію, та проблеми прийняття єдиної правильної позиції, які виникають при розгляді цього питання. І аспект колективних агентів, де індивіди намагаються переконати уже не один одного, а цілі групи, до яких вони належать.

Доволі контраверсійною є агрегація суджень, адже говорить про метафізичні відносини між переконаннями групи та її окремих членів та про їх вплив один на одного. Вона виконується за запропонованими Лістом та Петтітом правилами: універсальний домен, колективна раціональність, анонімність та систематичність. Це тісно пов'язано з аспектом групового

обґрунтування, коли просте прийняття «на-віру» перетворюється у повноцінне знання. Це можливо лише за дотримання всіх норм правильності та виправданості.

На завершення, розгляд експертів – адже вони повинні бути джерелом істинного знання, тоді як доволі важко визначитися, хто ж є експертом насправді, а хто просто намагається видаватися ним. Тут важливо вміти визначати простому неспеціалісту справжнього гуру, для чого запропоновано кілька методів перевірки експертів (оцінка обізнаності, повноважень експерта, чи погоджуються з ним інші експерти та правильності його попередніх гіпотез з інших питань).

Цим доводі чітко проілюстровано застосування соціальної епістемології на практиці, що показує, що таким способом ця дисципліна розширює коло застосування суто теоретичної індивідуальної епістемології, забезпечуючи повноцінну оцінку процесу формування знання. Що робить соціальну епістемологію важливою для вивчення та дослідження не лише серед епістемологів, а й серед фахівців з інших дисциплін соціального характеру. Соціальна епістемологія - це наріжний камінь, на якому потрібно базувати всі дослідження в царині знання, щоб досягти справжньої істини.

Мета навчальної дисципліни: дати знання про зміст і способи використання концепцій та методів соціальної епістемології в сучасній філософії.

Попередні вимоги:

Аспірант/магістр/бакалавр має знати: основний зміст і проблеми сучасної соціальної епістемології; способи застосування основних категорій та ідей у соціальній епістемології, її місце і роль у формуванні наукового світогляду та сучасної культури; історію соціальної епістемології.

Аспірант/магістр/бакалавр має вміти: використовувати сучасні філософські категорії та ідеї у дослідженні проблем епістемології; мати професійні погляди на розв'язання проблем соціальної епістемології; аналізувати й фахово застосовувати першоджерела та дослідницьку літературу з соціальної епістемології.

Змістовні модулі:

Тема 1. Історія формування соціальної епістемології та її визначення

Тема 2. Ключові постаті індивідуальної епістемології.

Тема 3. Ключові постаті соціальної епістемології – «наукові війни».

Тема 4. Засадничі положення та ключові терміни соціальної епістемології.

Свідчення. Незгода між епістемічними однолітками. Епістемологія колективних агентів. Агрегація суджень. Групове обґрунтування. Визначення експертів: випадок прикладної соціальної епістемології

Мова викладання: українська

Рік підготовки, шифр навчальної дисципліни: ВП 3.04.02, 5 семестр бакалаврату.

Кількість кредитів: 4

Форма заключного контролю: залік.

Структура навчальної дисципліни: загальний обсяг 120 годин, у тому числі 24 години аудиторних занять (60 год. – лекційні заняття, 30 год. – практичні заняття, 30 години – консультація), 60 годин самостійної роботи.

Викладач: Малишена Юлія Олегівна, кандидат філос. наук, асистент кафедри теоретичної і практичної філософії філософського факультету.

Інформація про викладача:

<http://www.philosophy.univ.kiev.ua/ua/article/88>